

6 PRACOVNÍ SÍLY V ZEMĚDĚLSTVÍ

Způsob zjišťování údajů o pracovních silách v cenzu umožňuje třídění a hodnocení výsledků z hlediska pracovněprávního postavení, délky úvazku, pohlaví, věku apod. ve vztahu k právním formám podniků, jejich specializaci i regionalizaci.

Pravidelně zaměstnané pracující v zemědělství tvořili téměř ze dvou třetin zaměstnanci, dále pracující majitelé (1,9 %), hospodář (14,9 %) a členové jeho rodiny (17,5 %). Vzhledem k vysoké sezónnosti některých zemědělských prací zemědělské subjekty využívají v exponovaných obdobích osoby pracující na základě dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr (tj. nepravidelně zaměstnaní na dohody o provedení práce, dohody o pracovní činnosti).

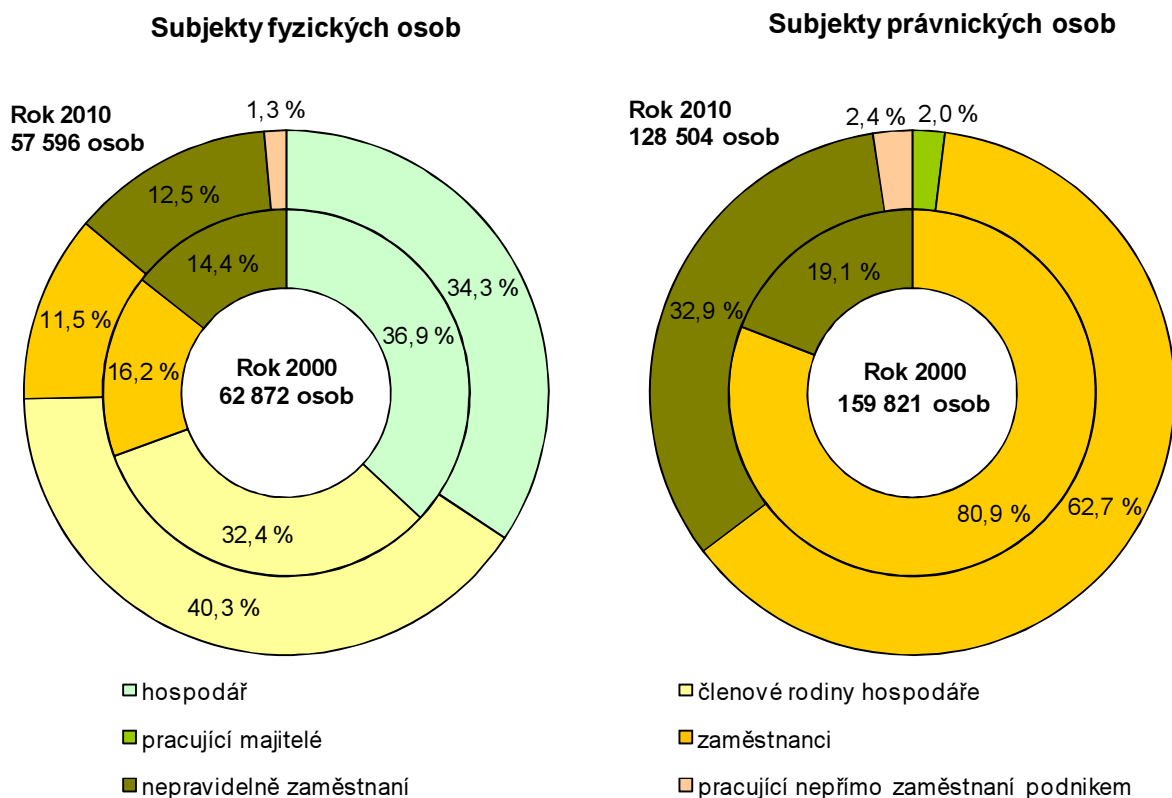
V roce 2010 v zemědělství pracovalo celkem 186 100 osob; z toho pravidelně zaměstnaných pracujících bylo 132 750, nepravidelně zaměstnaných 49 487. V zemědělských subjektech našli uplatnění také pracující nepřímo zaměstnaní podnikem, tj. osoby samostatně výdělečně činné a osoby najaté přes agentury práce; představovali 2,1 % z celkového počtu pracujících.

Za období 2000–2010 se počet pracujících v zemědělství snížil celkem o 36 593 pracujících, tj. o 16,4 %. K úbytku pracovních míst došlo zejména v provozech živočišné výroby z důvodu útlumu chovů hlavních druhů hospodářských zvířat.

V subjektech fyzických osob v roce 2010 pracovalo 57 596 osob, to bylo o 8,4 % méně v porovnání s rokem 2000. Současná situace v zemědělství napomáhá tomu, že subjekty fyzických osob dávají přednost výpomoci ze strany rodinných příslušníků na úkor zaměstnanců a osob pracujících na základě dohod konaných mimo pracovní poměr. Zatímco v roce 2000 zaměstnanci tvořili 16,2 % a členové rodiny hospodáře 32,4 % z pracujících, o deset let později to bylo už jen 11,5 % zaměstnanců avšak 40,3 % členů rodiny hospodáře.

V subjektech právnických osob došlo k výraznějšímu odlivu pracujících. Během let 2000–2010 se snížil počet pracujících téměř o 20 % na 128 504, pravidelně zaměstnaných dokonce o 35,7 % na 83 117. Podniky na krátkodobé činnosti s vysokým podílem ruční práce (sklizeň zeleniny, ovoce, brambor) využívají brigádníky na dohody nebo najímají agenturní pracovníky. V roce 2010 subjekty právnických osob na dohody zaměstnaly 42 293 pracovníků, pracovní příležitost prostřednictvím agentury práce získalo 2 530 lidí a jako osoby samostatně výdělečně činné dalších 564 lidí.

Graf 8 – Struktura pracujících v subjektech fyzických a právnických osob

Podle standardizované metodiky Evropské unie se údaje o vstupu pracovní síly do sektoru zemědělství vyjadřují v tzv. ročních pracovních jednotkách (anglicky „*Annual Work Unit*“, používaná zkratka AWU). Jedna AWU zahrnuje takový počet hodin, který odpovídá počtu skutečně odpracovaných hodin v rámci plného pracovního úvazku v zemědělství (1 800 hodin). Nezahrnuje státní svátky, placenou dovolenou na zotavenou, dny pracovní neschopnosti, přestávky na jídlo, apod.

Přepočtem pracujících v zemědělství na plně zaměstnané dojde ke snížení jejich počtu v roce 2010 o 41,5 % na 108 814 úvazků, v roce 2000 o 25,3 % na 166 365 úvazků, v porovnání s rokem 2000 byly v roce 2010 přepočtené počty pracovníků (na AWU) nižší o 34,6 %.

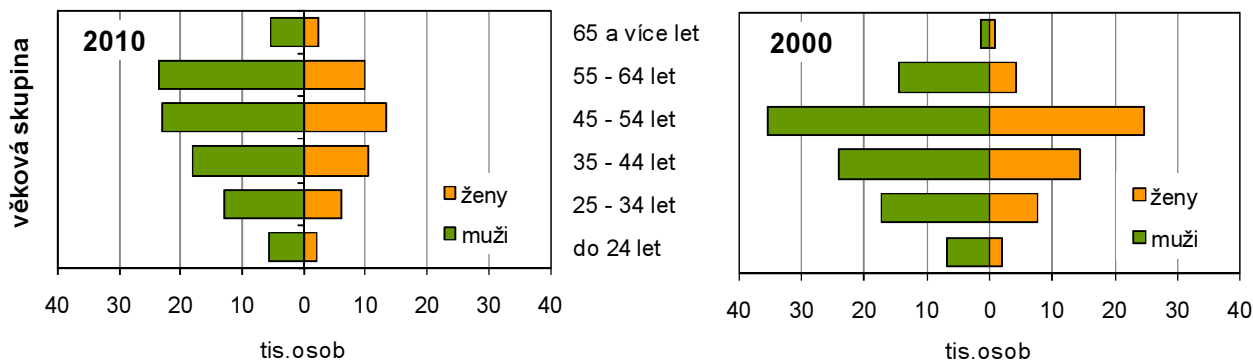
Využití kratších a příležitostných úvazků je častější u subjektů fyzických osob, u kterých došlo přepočtem na plně zaměstnané k poklesu o 46,6 % na 30 785 úvazků, u podniků právnických osob byl zaznamenán 39,3% pokles na 78 029 úvazků.

Věková struktura pracujících

Problémem odvětví je stárnutí zemědělské populace. Snižuje se podíl mladší produktivní generace (tj., do 34 let) na celkovém počtu pravidelně zaměstnaných v průběhu let 2000 až 2010 z 22,9 % na 20,1 %. Pro většinu mladých lidí není práce v zemědělství příliš atraktivní a perspektivní, průměrné mzdy v odvětví jsou dlouhodobě pod republikovým průměrem. Klesá také podíl střední produktivní generace (tj. 35–54 let), která stárne a postupně navyšuje podíl ve skupině pravidelně zaměstnaných předdůchodového a důchodového věku (55 let a více). U střední produktivní generace došlo ke snížení podílu z 63,7 % v roce 2000 na 49,0 % v roce 2010, naopak u pracujících předdůchodového a důchodového věku k navýšení z 13,5 % na 30,9 %.

Sledujeme-li trendy odděleně podle právních forem podniků, jsou mezi podniky fyzických a právnických osob patrné určité odlišnosti. U podniků fyzických osob, většinou menších rodinných farem, je věkové rozložení pracujících ve skupinách rovnoměrnější a významněji se zapojuje nejmladší generace do 25 let (podniky fyzických osob 7,9% podíl, podniky právnických osob 4,6% podíl), ale zejména pracující ve věku 65 a více let (v podnicích fyzických osob tvoří 10,7% podíl, zatímco v podnicích právnických osob 3,0% podíl). V roce 2000 činil podíl pracujících 65+ v podnicích fyzických osob jen 1,4 %. Je zřejmé, že podpory pro mladé zemědělce ze strukturálních fondů řeší generační problém jen částečně.

Graf 9 - Věková struktura pravidelně zaměstnaných pracujících

Ženy v zemědělství

Podíl žen na celkovém počtu pravidelně zaměstnaných pracujících se za deset let příliš nezměnil. Proti roku 2000 se snížil o 1,0 p. b. na 33,4 %. V roce 2010 byl u subjektů právnických osob zaznamenán nižší podíl žen než v roce 2000; pokles činil -2,4 p. b. Naopak u subjektů fyzických osob došlo ke zvýšení podílu žen na celkovém počtu (nárůst +2,6 p. b.) v kontextu s nárůstem pracujících rodinných příslušníků.